

Prilagodba na vrtić sa stajališta roditelja

Vrdoljak, Matea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:622518>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Matea Vrdoljak

PRILAGODBA NA VRTIĆ SA STAJALIŠTA RODITELJA

Završni rad

Zagreb, srpanj, 2023. godine

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Matea Vrdoljak

PRILAGODBA NA VRTIĆ SA STAJALIŠTA RODITELJA

Završni rad

Mentor rada:
dr.sc. Ema Petričević

Zagreb, srpanj, 2023. godine

Sažetak

Prilagodba na dječji vrtić proces je u kojem se dijete susreće s novom okolinom, novim situacijama te novim ljudima. Djetetov život i dotadašnji ritual mijenja se u potpunosti. Stoga je cijeli proces adaptacije stresan za dijete. Javljaju se određene djetetove reakcije koje se mogu promatrati u tri aspekta: tjelesnom, emocionalnom i ponašajnom. Kako će dijete reagirati uvelike ovisi o čimbenicima kao što su privrženost, temperament djeteta, okružje i odgojitelji i naposljetku o roditeljima. Roditelji u cijelom procesu adaptacije na vrtić imaju veliku ulogu. S obzirom na to, promjene se ne događaju samo kod djece, već i kod roditelja. Roditelji se tijekom procesa suočavaju s raznim teškoćama, bilo to djetetove teškoće ili vlastite, a o tome se iz dostupne literature manje zna. Stoga se u ovom radu istraživalo koje se poteškoće javljaju tijekom procesa adaptacije djeteta na vrtić sa stajališta roditelja. Za potrebe istraživanja, koristile su se anonimna iskustva roditelja o adaptaciji djece na vrtić s različitih internetskih foruma. Analizirale su se poteškoće koje roditelji navode da se pojavljuju kod njihove djece za vrijeme adaptacije i roditeljski doživljaji adaptacije. U istraživanju je korištena kvalitativna metodologija. Kao dominantan problem roditelji su navodili poteškoće kod odvajanja što je teorijski gledano očekivana teškoća. Nadalje, javljali su se problemi sa spavanjem, odbijanje suradnje, nezainteresiranost te agresivnost. Osim poteškoća kod djeteta, roditelji su pisali i o problemima s odgojiteljima. Nepristupačnost i loša komunikacija odgojitelja prema roditelju i djetetu rezultirala je otežanom adaptacijom djeteta na taj vrtić/skupinu. Također, istraživanjem se došlo do saznanja da se kod roditelja javljaju različiti osjećaji, a to su najčešće osjećaj zbunjenosti, krivnje, tuga, te zabrinutost. Sve su to opravdani osjećaji koje se očekuju u jednom stresnom razdoblju kao što je prilagodba na vrtić. Kako bi prilagodba na vrtić bila lakša važno je odgojiteljevo razumijevanje perspektive roditelja u tom procesu.

Ključne riječi: dijete, iskustva roditelja, poteškoće, prilagodba na vrtić

Summary

Adaptation to kindergarten is a process in which the child encounters a new environment, new situations, and new people. The child's life and ritual changes completely. Therefore, the whole process of adaptation is stressful for the child. Certain reactions can occur in a child that can be observed through three aspects: physical, emotional and behavioural. How the child will react largely depends on factors such as attachment, the child's temperament, the environment, educators and finally, the parents. Parents play an important role in the process of adaptation to kindergarten. That being said, changes do not only occur in children but in parents too. Parents face various difficulties during the process, whether it is their child's difficulties or their own, and little is known from the available literature. Therefore, this paper researched the difficulties that arise during the process of a child's adaptation to kindergarten from the parent's point of view. For the purposes of the research, the anonymous experiences of parents of their children's adaptation to kindergarten from various Internet forums were used. The difficulties that parents state that appeared in their children during adaptation and parental experiences of adaptation were analyzed. Qualitative methodology was used in the research. As the main problem, parents stated difficulties in separation, which is theoretically an expected difficulty. Furthermore, there were problems with sleeping, refusal to cooperate, lack of interest and aggressiveness. In addition to difficulties with the child, parents also wrote about problems with educators. The inaccessibility and poor communication of the educator towards the parent and the child resulted in a difficult adaptation of the child to that kindergarten/group. Also, the research revealed that parents experience different feelings, such as confusion, feelings of guilt, sadness, and concern. These are all justified feelings that are expected in a stressful period such as adjusting to kindergarten. In order to make the adjustment to kindergarten easier, it is important for educators to understand the perspective of the parents in this process.

Keywords: child, parents' experiences, difficulties, adaptation to kindergarten

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje	2
1.2. Važnost socijalizacije - polazak u predškolsku ustanovu	2
1.3. Prilagodba.....	3
1.3.1. Vrste prilagodbe	4
1.4. Individualni i okolinski čimbenici povezani s adaptacijom	5
1.4.1. Temperament	5
1.4.2. Privrženost	6
1.4.2.1. Faze razvoja privrženosti.....	6
1.4.2.2. Tipovi privrženosti.....	8
1.4.3. Obitelj i roditeljstvo.....	9
1.4.4. Odgojitelji	10
1.4.5. Okružje	12
1.5. Dječje reakcije na prilagodbu na vrtić.....	12
1.5.1. Separacijska anksioznost	13
1.6. Priprema za polazak djeteta u vrtić	14
1.6.1. Priprema djeteta	14
1.6.2. Priprema odgojitelja i okružje	14
1.6.3. Priprema roditelja	15
2. CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA	16
3. METODA ISTRAŽIVANJA	17
3.1. Opis uzorka	17
4. REZULTATI.....	17
5. RASPRAVA	20
6. ZAKLJUČAK.....	22
7. LITERATURA	24
8. PRILOZI	26
9. IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA.....	35

1. UVOD

Prilikom polaska u predškolsku ustanovu odvija se bitna promjena za dijete. Dijete se odvaja od svojih primarnih skrbnika u potpuno novu sredinu s novim osobama oko sebe. Kod djeteta se mogu primijetiti razne promjene raspoloženja. Svako dijete je jedinstveno i njegova prilagodba na vrtić ovisi o raznim individualnim i okolinskim čimbenicima. Uz to, veliku ulogu u cijelom procesu imaju roditelji. Od iznimne važnosti jest uključenost roditelja u odgojno obrazovni rad. Komunikacija dijete-roditelj-odgojitelj bit će ključ za uspješnu prilagodbu te za dobrobit djeteta. Kroz proces adaptacije prolaze i roditelji. Postoji puno literature i saznanja o tome kako adaptacija na vrtić utječe na djecu. Djetetove reakcije na adaptaciju mogu biti emocionalne, tjelesne i ponašajne. Mašković (2018) je u svojoj knjizi *Od jaslica do škole* opisala navedene reakcije te kako adaptacija utječe na djecu. Mogu se javiti emocionalne reakcije kao što su ljutnja i frustracija. Te će emocionalne reakcije dovesti do ponašajnih, primjerice plakanje, vrištanje, udaranje, odbijanje aktivnosti, jela i slično. Javljaju se i tjelesne reakcije kao što su bol u trbuhu i povraćanje. Međutim, bitno pitanje koje se postavlja je kako roditelji doživljavaju adaptaciju svoje djece na vrtić. O toj temi se manje zna, a od iznimne je važnosti razumjeti i roditelje te njihova stajališta i probleme. Bitno je razumjeti roditelje kako bi znali kako oni razmišljaju i na temelju toga im biti podrška. Cijeli proces bi nakon toga bio donekle lakši, a roditelji bi bili puno sigurniji. Za odgojitelja je zato važna komunikacija s roditeljima. Odgojitelj svojim djelovanjem i razgovorom s roditeljima daje i djetetu i roditelju sigurnu zonu. Na takvoj se komunikaciji gradi dobar odnos koji uvelike čini proces adaptacije manje stresnim. Roditelji imaju razne poteškoće tijekom adaptacije djeteta na vrtić, a u okviru ovog rada detaljnije će se istražiti roditeljski doživljaji procesa adaptacije djece na vrtić. U nastavku rada pisat će se o kojim sve čimbenicima ovisi prilagodba na vrtić, kako to doživljavaju djeca, a kako roditelji. Bitna je priprema, stoga će se pisati o tome kako što lakše pripremiti dijete, roditelja i odgojitelja na cijeli proces.

1.1. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj sastoji se od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, osnovnog obrazovanja, srednjeg obrazovanja te visokog obrazovanja. Cijeli obrazovni proces počinje u vrtiću. Tako, „rani i predškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj obuhvaća odgoj, obrazovanje i skrb o djeci predškolske dobi, a ostvaruje se programima odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi za djecu od šest mjeseci do polaska u školu“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO], bez dat.).

Iako je rani i predškolski odgoj i obrazovanje temelj za djetetov daljnji rast i razvoj, polazak u predškolsku ustanovu nije obavezan za svu djecu predškolske dobi. Izuzetak ovome je sam program predškole koji se provodi u godini prije polaska u prvi razred osnovne škole te je obavezan za svu djecu koja se nalaze u godini prije polaska u školu. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje podijeljen je u dva ciklusa. Prvi ciklus je jaslički i obuhvaća djecu od šest mjeseci pa do navršene treće godine. Drugi ciklus je vrtićki te on obuhvaća djecu u dobi od treće godine pa sve do polaska u školu (MZO, bez dat.).

Kao što je već rečeno, cijeli proces učenja kreće od vrtića. Tako je autorica Miljak (1996) u svojoj knjizi *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja* pisala kako je dječji vrtić tu kako bi pružio djeci mogućnost rasta u svim pogledima, pružio mu mogućnost stjecanja iskustava u kontaktu s okolinom te komunikaciju sa ljudima u djetetovom okružju. Isto tako, upravo u tom periodu dijete je u mogućnosti najviše „upijati“ iz okoline, stjecati razna znanja i vještine, istraživati te iskusiti situacije koje su ključne za njihov razvoj. Polaskom u predškolsku ustanovu, kod djeteta se javlja jedan novi svijet učenja. Stoga, veliku ulogu u tom novom svijetu ima upravo djetetovo zdravo okružje. U tom dijelu veliku ulogu ima odgojitelj.

1.2. Važnost socijalizacije - polazak u predškolsku ustanovu

„Proces socijalizacije je iznimno značajan od najranije dobi. Bez njega nema odgoja.“ (Došen Dobud, 2004., str. 125). Dijete, čim se rodi, nalazi se u već nekom socijalnom okružju, taj sustav naziva se mikrosustav. Unutar tog sustava nalazi se obitelj, kao prvi oblik socijalnog okružja, zatim vrtić, kao sekundarni, te škola. Kako bi dijete bilo ravnopravni sudionik društva, bitna je socijalizacija s vršnjacima. Nakon što je dijete već socijalizirano u najbližem krugu obitelji, sljedeći stupanj je vrtić. Djeca od najranije dobi pokazuju interes za drugu djecu, tako se

u vrtićkom okruženju upuštaju u nova iskustva i razvijaju svoju socijalizaciju. Tijekom interakcije s drugom djecom, razvija se suradnja među djecom. Takva ponašanja se najčešće vide kada dijete nije spremno ili u mogućnosti napraviti nešto samo, tada surađuju s drugom djecom. Kako Došen Dobud (2004) u svojoj knjizi *S djecom u jaslicama* navodi, takvo ponašanje se najčešće javlja kao istraživanje zajedničkih snaga. Kada je dijete u mogućnosti iskušavati takve oblike interakcije, postat će samouvjereno. Isto tako tijekom interakcije u vrtiću, dijete je primorano učiti i vježbati svoju samokontrolu i disciplinu. Što je dijete više u okruženju svojih vršnjaka, to će imati više prilika raditi na tim funkcijama.

Tijekom boravka u predškolskoj ustanovi, dijete je izloženo velikim izazovima. Samim time, javlja se određena doza stresa koje dijete svakodnevno proživljava. Kako bi se dijete moglo uspješno boriti s takvim situacijama, kako u vrtiću, tako i u daljnjem životu, Brajša-Žganec (2003) navodi kako je od velike važnosti socijalna potpora od prijatelja vršnjaka. Socijalni razvoj djeteta očituje se u ponašanjima koja su sjedinjena u interakciji s okolinom u kojoj se dijete nalazi. Djeca tijekom prilagodbe pokazuju interes za svoje vršnjake pa se tako javlja i važnost igre. „Djeca uključena u složene igre u jaslicama kasnije u predškolskoj, kao i školskoj dobi ponašaju se manje agresivno i povučeno, što upućuje na utjecaj vršnjaka na dječji socioemocionalni razvoj i kompetenciju“ (Brajša-Žganec, 2003., str. 23). Tijekom igre, djeca uspostavljaju prijateljski odnos te kroz igru uče o posljedicama ponašanja, o međuljudskim odnosima i pravilima, javlja se kompromis i rješavanje problema. Sva ta spontana ponašanja prvi su primjeri socioemocionalnih vještina koje djeca mogu iskusiti tijekom igre, a utječu na razvoj socijalnog konteksta u kojem dijete može rasti i razvijati se. Iako se takve situacije mogu razvijati i tijekom boravka kod kuće, djeca znatno više mogućnosti imaju u predškolskoj ustanovi. Odgojitelj profesionalac treba pružati poticajnu okolinu jer je to povezano sa socijalnim razvojem djece.

1.3. Prilagodba

Sam polazak u predškolsku ustanovu je stresno razdoblje, kako za dijete tako i za roditelje i odgojitelje. Dolaskom u vrtić, dijete je primorano suočiti se s novom okolinom, s nepoznatim osobama i situacijama. Takva situacija zahtjeva određenu prilagodbu. Prilagodba je definirana kao „proces u kojemu se dijete, odgojitelji, ali i roditelji (skrbnici) prilagođavaju novonastaloj situaciji i u kojem u dijete i odgojitelj uspostavljaju socijalno-emocionalnu vezu“ (Tatalović Vorkapić, 2020., str 255). Važnost ovog prijelaza i prilagodbe je u tome što se djeca prvi put odvajaju od

svog primarnog skrbnika, donosno svojih roditelja te zalaze u novu sredinu i u novi stupanj rasta i razvoja. U periodu same adaptacije, planiraju se i pripremaju posebne aktivnosti u okviru vrtića koje će djeci biti od pomoći prilikom samog procesa. Prema tome, autorica Tatalović Vorkapić (2020) u svojoj knjizi *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću* navodi kako su „kreirana tri osnovna principa kojima se aktivnosti tijekom prijelaza trebaju rukovoditi s ciljem podrške djeci, a uključuju: 1. povezivanje i pružanje podrške obiteljima i vrtićima tijekom prijelaza, 2. utvrđivanje značajnih sastavnica kvalitete prijelaza iz prethodne razvojne faze djeteta i 3. djelovanje u skladu s potrebama djece i obitelji“ (Tatalović Vorkapić, 2020., str. 61). U provođenju navedenih aktivnosti, veliku ulogu imaju odgojitelji. „Ciljevi i oblici aktivnosti usmjereni su na sadržaje koji vode međusobnome upoznavanju obitelji i odgajatelja, prikupljanju podataka i intenzivnome praćenju prilagođavanja djeteta“ (Tatalović Vorkapić, 2020. str. 188). Od iznimne važnosti je dokumentirati sam proces adaptacije kako bi se obrazovni plan mogao individualizirati u što većoj mjeri.

1.3.1. Vrste prilagodbe

Kako je svako dijete jedinstveno tako svako dijete prolazi kroz adaptaciju na drugačiji način. Tatalović Vorkapić (2020) u svojoj knjizi *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću* navodi 3 vrste prilagodbe. To su laka, srednja i teška prilagodba. Laka adaptacija je adaptacija koja traje 10-15 dana. Djeca koja imaju laku adaptaciju brzo stabiliziraju svoja ponašanja tijekom novih situacija što zapravo olakšava cijeli proces. Ta djeca su tijekom svog odrastanja i prije polaska u predškolsku ustanovu izgradila dobru i sigurnu emocionalnu vezu sa svojim primarnim skrbnicima, odnosno roditeljima. Druga vrsta adaptacije je adaptacija srednje težine. Djeca koja prolaze kroz ovakvu vrstu adaptacije svoja ponašanja stabiliziraju u periodu od 30 dana. U ovoj vrsti prilagodbe mogu se javiti obrambeni mehanizmi (primjerice, povlačenje u sebe ili pak agresivnost). Takva djeca najčešće nisu imala prilike iskusiti dovoljno interakcija s vršnjacima te iz tog razloga mogu imati i manje samopouzdanja u novim situacijama. Najteži oblik je teška adaptacija. Kod te vrste adaptacije može se govoriti o poremećaju ponašanja. Trajanje teške adaptacije može biti od 2 pa čak i do 6 mjeseci. Kod takve djece najčešće je prisutno nekoliko nepovoljnih faktora koji dodatno otežavaju adaptaciju (Tatalović Vorkapić, 2020). Reakcije na adaptaciju u ovom tipu mogu biti fiziološke, ponašajne i emocionalne. Kada govorimo o emocionalnim reakcijama, mogu se javiti „ljutnja, plač, razdražljivost, nezadovoljstvo,

neutješnost“ (Mašković i sur., 2018., str. 33). Fiziološke reakcije očituju se u odbijanju hrane, odbijanje spavanja, djeca često imaju neke probavne smetnje te često obolijevaju i sl. (Mašković i sur., 2018). S druge strane, ponašajne reakcije rezultat su emocionalnih, a to su u većini slučajeva plač, agresija ili čak druga krajnost a to je povlačenje u sebe. Tu se kod djece javlja i regresija. „U psihologiji, jedan od obrambenih mehanizama, vraćanje na ranije, već prevladane faze razvoja. U psihoanalizi regresija se smatra bijegom iz realnosti, u neku dječju fazu razvoja, kako bi se osoba zaštitila od anksioznosti ili stresa“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021).

1.4. Individualni i okolinski čimbenici povezani s adaptacijom

Puno faktora utječe na sam proces djetetove prilagodbe na vrtić. Svako dijete je jedinstveno te se tako i razlikuju tijekom same prilagodbe. U mnoštvu čimbenika, neki najčešći i najutjecajniji čimbenici tijekom ovog procesa su temperament djece i privrženost (Brajša- Žganec, 2003). U ovom procesu veliku ulogu imaju roditelji i odgojitelji pa su tako i oni jedni od čimbenika koji utječu na sam proces. Bitan je stil roditeljstva, njihov stav i ponašanje te pristup odgojitelja. Isto tako, kako bi dijete bilo sretnije i zadovoljnije bitno je i okružje u kojem će boraviti. Svaka prilagodba je posebno stresna, ali djeca će s obzirom na ove čimbenike različito reagirati u samoj situaciji. U nastavku će pobliže biti opisani neki od navedenih čimbenika.

1.4.1. Temperament

Temperament možemo definirati kao „svojstvo ličnosti koje uključuje sklonost prema određenoj vrsti emocionalnih reakcija, raspoloženja i promjena raspoloženja, te razinu osjetljivosti na stimulaciju iz okoline“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). Tri su osnovna tipa temperamenta: 1. laki, 2. teški i 3. suzdržani temperament“ (Berk, 2008., str. 180). Za laki temperamenta karakteristično je dobro raspoloženje i laka prilagodba novim iskustvima (Berk, 2008). Tako će se djeca lakog temperamenta lakše prilagoditi dječjem vrtiću i neće imati većih problema. S druge strane dijete teškog temperamenta pokazivat će probleme u samoj prilagodbi. Razlog tome je teško prihvaćanje novih iskustava kao i negativne i intenzivne reakcije (Berk, 2008). Baš zbog tih reakcija, problemi djece ovakvog temperamenta mogu rezultirati anksioznim problemima te problemima s agresivnim ponašanjem. Tijekom adaptacije, kada će dijete susresti novo okružje i drugu djecu, to će najčešće završiti plakanjem, intenzivnim negativnim reakcijama.

Dijete će trebati dosta podrške dok dijete ne krene dobro funkcionirati u novoj okolini. Treći tip temperamenta je suzdržano dijete. To je najčešće spoj lakog i teškog temperamenta, a karakterizira ga povlačenje, spora i postepena prilagodba na nove situacije, pozitivno raspoloženje dok se ono osjeća sigurno i dok se ne susreće s novim okolnostima. Takvo dijete u početku neće imati prevelikih problema, ali problemi bi mogli biti vidljivi u kasnijoj dobi kod socijalnih interakcija gdje dijete pokazuje plašljivost i povučenošću (Berk, 2008).

1.4.2. Privrženost

„Privrženost je snažna emocionalna povezanost koju imamo s posebnim ljudima u svom životu i koja kod nas izaziva ugodu i radost kada smo s njima u interakciji“ (Berk, 2008., str. 185). Dijete od najranije dobi razvija privrženost prema primarnom skrbniku. Iako je to tako, neka djece neće razviti sigurnu privrženost prema svojim roditeljima. „Novorođenče raspolaže nizom biološki određenih i genetski zadanih ponašanja koja u su funkciji ostvarivanja bliske veze s osobom koja se primarno brine o djetetu“ (Tatalović Vorkapić, 2020., str. 24). Kod razvijanja privrženosti, bitan je odnos roditelja prema djetetu, odnosno, prema djetetovim prirodnim potrebama i reakcijama. Sigurna se privrženost razvija prilikom snažne povezanosti između djeteta i roditelja u kojoj roditelji reagiraju na sve djetetove signale što je i ključ razvijanja privrženosti. S druge strane, nesigurna privrženost razvija se kod slabe povezanosti između djeteta i roditelja te se vidi u nedovoljnom zadovoljavanju djetetovih potreba i signala u najranijoj dobi (Berk, 2008). U nastavku će biti opisane faze razvoja privrženosti i detaljnije različite vrste privrženosti.

1.4.2.1. Faze razvoja privrženosti

Tijekom djetetova odrastanja možemo uočiti 4 faze razvoja privrženosti. Ta razdoblja su 1. faza nediskriminativne reakcije, 2. faza diskriminativne socijalne reakcije, 3. faza usmjerene privrženosti i na posljeticu 4. faza razvoja recipročnih odnosa (Bowlby 1961, prema Tatalović Vorkapić, 2020).

Prva faza je faza nediskriminativne reakcije te se ona može uočiti u razdoblju od rođenja do drugog mjeseca djetetova života. Za ovu fazu bitno je napomenuti činjenicu da dijete zapravo ima urođene reakcije kojima reagira na svoje okruženje od samog rođenja. Dijete svojim ponašanjem privlači pozornost na sebe te tako preferira ljudski glas, crte lica te blage podražaje. Dijete u ovoj

dobi ne razlikuje sebe od drugih te sam naziv faze razvoja privrženosti govori kako se dijete odnosi i ponaša jednako prema svim osobama koji su u njegovoj blizini te koji se brinu o njemu. Bitno određenje ove faze je da dijete urođenim reakcijama pridobiva pažnju skrbnika i time osigurava njegovu blizinu. Iako dijete u toj dobi prepoznaje svoju majku prema mirisu, još uvijek nije toliko privrženo da bi plakalo ukoliko majke nema (Berk, 2008). Bez obzira na to, bitno je da su dijete i roditelji od samog rođenja povezani jer ta ponašanja „dovode do razvoja stabilnog uzorka interakcija“ (Tatalović Vorkapić, 2020. str. 28).

Druga faza karakteristična je za razdoblje od drugog do sedmog mjeseca djetetova života, faza diskriminativne socijalne reakcije. Dijete je tijekom prve faze uživalo u bliskosti svih ljudi koji se brinu o njemu. U drugoj fazi to se počinje mijenjati. Dijete će više uživati u društvu s ljudima poznatih lica, više će se smijati te će na neki način biti socijalno drugačije postavljeno. Svoju interakciju će usmjeriti na poznate osobe, najčešće roditelja te će se tu tek početi razvijati određena ponašanja kao što su plač i reakcije na odlazak roditelja ili neke poznate osobe iako to i dalje ne predstavlja određenu jačinu privrženosti (Berk, 2008; Tatalović Vorkapić, 2020).

Treća faza je faza usmjerene privrženosti te je karakteristična za razdoblje od osmog mjeseca do dvadeset i četvrtog mjeseca djetetova života. Tek se u ovoj fazi konačno razvija privrženost određenoj osobi. Vidljive su djetetove reakcije na odvajanje od primarnog skrbnika te separacijska anksioznost o kojoj će riječ biti kasnije. Bitno je uočiti kako bliskost skrbnika kontrolira djetetovo ponašanje. Dijete će na sve načine pokušati privući skrbnika u svoju blizinu. Kao prvi znak privrženosti javlja se plač na odvajanje od roditelja, a dijete će se znatno umiriti kada mu se skrbnik približi. Iz tog razloga, dijete u svom skrbniku pokušava naći i osigurati sigurnu bazu koja će mu biti podrška tijekom njegovog razvoja (Berk, 2008; Tatalović Vorkapić, 2020).

Stvaranje recipročnih odnosa karakteristično je za četvrtu fazu koja se javlja nakon 18. mjeseca. Tijekom ovog perioda djetetu se razvija mentalno predočenje te počinje shvaćati neke situacije. Samim time, djeca počinju i pregovarati sa roditeljima te uočavati koje situacije utječu na roditeljev dolazak i odlazak. Upravo zato, djeca manje prosvjeduju kod odvajanja (Berk, 2008).

1.4.2.2. Tipovi privrženosti

Kako Berk (2008) navodi, postoje 4 obrasca privrženosti, a to su sigurna, nesigurna, izbjegavajuća, opiruća te neorganizirano-neorijentirana privrženost. Sigurna privrženost je najbolji obrazac privrženosti te rezultira pozitivnim ishodom u razvoju djeteta. Karakteristike sigurne privrženosti vide se u snažnoj povezanosti između djeteta i roditelja koja se očituje upravo u reakciji djeteta u situaciji u kojoj je ono odvojeno od roditelja. Tatalović Vorkapić (2020) ističe kako djeca sa sigurnom privrženosti izražavaju manje anksioznosti i straha tijekom odvajanja. Iako je to činjenica, kada je dijete odvojeno od roditelja, ono u većini slučajeva počinje plakati, ali kada se roditelj vrati u prostoriju u kojoj je dijete, dijete koje je razvilo sigurnu privrženost se brzo utješi i traži pažnju svog roditelja. Dijete se osjeća sigurno u prisustvu svog roditelja, odnosno, svoje figure privrženosti te se tako stvara posebna povezanost. Roditelj je djetetu dostupan i prisutan u svim situacija, kako u onim dobrim, tako i u stresnim. Djeca će samim time lakše podnijeti neke stresnije situacije. Berk (2008) u svojoj knjizi *Psihologija cjeloživotnog razvoja* navodi da su mnoga istraživanja pokazala kako će djeca sa sigurnom privrženosti u kasnijem razdoblju u predškolskoj ustanovi biti „socijalno kompetentna, spremna za suradnju i popularna, kao i visokog samopoštovanja“ (Berk, 2008., str. 193). S obzirom na to, dijete percipira svijet kao sigurno mjesto za istraživanje, stvaranje i učenje. Djeca sa sigurnom privrženosti razvijaju se istraživanjem okoline sa osjećajem sigurnosti da se uvijek mogu vratiti ili obratiti svom primarnom skrbniku, odnosno, svojoj figuri privrženosti. Baš zato, tijekom adaptacije, osjećaju se sigurnije i samopouzdanije u otkrivanju i upoznavanju novog okruženja i novih situacija, znatno su bolji u odnosu na vršnjake, imaju kvalitetniji odnos s vršnjacima (Tatalović Vorkapić, 2020).

Nadalje, postoje 3 obrasca nesigurne privrženosti, izbjegavajuća privrženost, opiruća privrženost te neorganizirano-neorijentirana privrženost. Kod izbjegavajuće privrženosti, djeca nemaju pretjeranu povezanost s roditeljima. Roditelji ne zadovoljavaju djetetove potrebe te ih to čini distanciranim od djeteta. S druge strane, dijete je također nezainteresirano za roditelja. Kada je dijete u blizini roditelja, dijete ne reagira na roditelja te nije uznemireno kada su razdvojeni. S obzirom da na to, dijete isto reagira i na neku potpuno nepoznatu osobu. Kao rezultat tome, tijekom svog odrastanja i tijekom prilagodbe u vrtiću dijete ne traži i ne voli bliski kontakt od druge osobe. Dijete koje ima ovaj tip privrženosti nema dovoljno situacija u kojima bi ono moglo razvijati svoju sposobnost suočavanja sa stresnim situacijama. Iz tog razloga, moguće su poteškoće u prilagodbi

na vrtić. Za opiruću privrženost karakterizirana je ljutnja i opiranje nakon odvajanja od roditelja. Dijete je povezano s roditeljima i traži njegovu pažnju, ali kada se roditelj vrati, dijete se teško utješi te iskazuje ispade ljutnje i bijesa. Tijekom prilagodbe bi takvo dijete moglo imati problema s emocionalnim razvojem (teško podnošenje stresa, nemogućnost reguliranja emocija, emocionalna nestabilnost) što će otežavati sam proces prilagodbe na vrtić (Tatalović Vorkapić, 2020). Neorganizirano-neorijentirana privrženost, kako navodi Berk (2008), prikazuje najveću nesigurnost. Karakterizira ju niz proturječnih ponašanja. Dijete je minimalno povezano s roditeljima. Djeca s ovim osobinama i ovim tipom privrženosti u predškolskoj će dobi biti nepovezana s vršnjacima te će imati probleme u ponašanju i adaptaciji na vrtić (Berk, 2008).

1.4.3. Obitelj i roditeljstvo

Odnosi u obitelji tijekom odrastanja čine veliku ulogu u razvoju djeteta i daljnjim socijalnim odnosima. Vidljivo je kako je privrženost jedan od većih čimbenika za djetetov pozitivan razvoj i da je bitan dobar odnos i povezanost s roditeljima. Taj je odnos „ključan i za optimalnu i adekvatnu prilagodbu djeteta u novim situacijama pa tako i u ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje“ (Tatalović Vorkapić, 2020., str.66).

Pristup roditelja prema djetetovim emocijama možemo gledati na 4 razine, odnosno, 4 roditeljska stila. Stil roditeljstva čine dvije dimenzije koje se međusobno nadopunjuju. Te dvije dimenzije su emocionalna ekspresivnost koja se vidi u toplini i privrženosti, dok se druga dimenzija odnosi na kontrolu koja se reflektira u postavljanju granica i dosljednosti u pridržavanju postavljenih granica. Kombinacijom dvije dimenzije dolazi se do četiri roditeljska stila, a to su: autoritativni, autoritarni, indiferentni te permisivni stil (Baumrind, 1991, Maccoby i Martin, 1983, prema Raboteg-Šarić i sur., 2011, str. 374). Roditelj može reagirati neobaziranjem u kojem ignoriraju djetetove emocije i prelaze preko njih. Takav stil roditeljstva naziva se indiferentan stil. Kao rezultat takvog stila roditeljstva, dijete će tijekom odrastanja postati emocionalno nestabilno, neće se moći kontrolirati u nekim stresnim situacijama te su sklona negativnim ponašanjem tijekom prilagodbe na vrtić, a i u kasnijoj dobi. Također, neki roditelji reagiraju obezvrjeđivanjem. To se najčešće odnosi na kažnjavanje djetetovih negativnih emocija. Takav stil roditeljstva je autoritarni stil, a karakteriziraju ga još i postavljanje prevelikih očekivanja, ne uvažavanje djetetovih emocija i želja za poslušnost prema autoritetu, odnosno roditelju. Takva djeca imaju

malo samopouzdanja te se teško nose sa stresnim situacijama. S obzirom na to, prilagodba na vrtić bi mogla biti jako frustrirajuća za tu djecu. Popuštanje se veže uz permisivni stil roditeljstva. Karakterizira ga prihvaćanje i razumijevanje dječjih emocija. Bez obzira na to, roditelji ne pomažu djetetu da na prikladan način izražava emocije te se to najčešće vidi u ne postavljanju nekih granica kojim se dijete treba voditi, odnosno, u slaboj kontroli. Najbolji pristup je uvažavajući pristup tj. autoritativni stil roditeljstva. Roditelji prepoznaju dječje emocije, razumiju ih te pokušavaju zajedno s njim djelovati u skladu s emocijama na što adekvatniji način. Rezultat takvog tipa roditeljstva je samopouzdanje djeteta visoke samokontrole. Djeca takvih roditelja, imaju lakšu psihosocijalnu prilagodbu od djece čiji se roditelji vode obezvrjeđivanjem, neobaziranjem ili popuštanjem.

Kao što je već rečeno, i s obzirom na prikaz, moguće je utvrditi kako je najučinkovitiji roditeljski stil autoritativni stil, odnosno, demokratski. Karakterizira ga upravo visoka ekspresivnost koja se vidi u visokoj emocionalnoj povezanosti i pozitivnim odnosima između roditelja i djeteta. Što se tiče dimenzije kontrole, roditelji postavljaju određene granice te se znaju posljedice ponašanja, odnosno kršenja pravila (Baumrind, 1991, Maccoby i Martin, 1983, prema Raboteg-Šarić i sur., 2011, str. 374).

Za djecu je bitno od najranije dobi razviju što bolju emocionalnu stabilnost i regulaciju vlastitih emocija jer se prilikom prilagodbe na vrtić ta stabilnost najčešće narušava (Brajša-Žganec, 2003). Važno je ostvariti dobru povezanost i povjerenje između roditelja i djeteta jer jedino takav način vodi do pozitivnog razvoja djeteta tijekom prilagodbe na vrtić, ali i kasnije. Roditelj treba djetetu omogućiti podršku, mogućnost osamostaljivanja, istraživanje i razumijevanje. Tijekom tog procesa, roditelj predstavlja djetetovu sigurnost. Upravo zato „pojam sigurne baze jedan je od centralnih termina teorije afektivne vezanosti. Govoreći o sigurnoj bazi govorimo o uvjetima koje figura afektivne vezanosti stvara kako bi se dijete (ili druga osoba koja je za nju afektivno vezana) osjećala dovoljno sigurno da istražuje nove prostore, uloge i relacije“ (Mihić, 2010., str. 337).

1.4.4. Odgojitelji

Uz obitelj i roditelje, još jedna sigurna baza tijekom adaptacije na vrtić je sam odgojitelj. „Odgojitelj je stručna osoba koja ima određena znanja i sposobnosti za provođenje određenih aktivnosti tijekom odgojnoga procesa djeteta“ (Tatalović Vorkapić, 2020., str. 68). Kako je već

rečeno, proces adaptacije je stresan za dijete. Tijekom stresnih situacija dijete traži utjehu, bliskost i podršku od strane primarnog ili sekundarnog odgojitelja. Tijekom adaptacije na vrtić, sekundarna sigurna baza je odgojitelj. On mora biti netko tko će djetetu tijekom cijelog procesa prvenstveno biti oslonac i uzor. Kako Mihić (2016) navodi, kod odgojitelja je bitan senzibilitet. „Ponašanja senzitivnog staratelja (i roditelja, ili odgojitelja) karakteriziraju znanje i osjetljivost na potrebe djeteta“ (Mihić, 2016., str. 33). Odgojitelj treba prepoznati djetetove potrebe te postupati u skladu s njima. Djetetu će na taj način pružiti ono osnovno što mu je potrebno te će početi graditi vezu s odgojiteljem.

Taj senzibilitet ne bi trebao biti samo na razini dijete - odgojitelj, već bi se trebao manifestirati na cijelu ustanovu, grupu i okružje. Tijekom adaptacije odnos odgojitelj - dijete bazira se na senzibilitetu što doprinosi visokoj razini kvalitete privrženosti između samog odgojitelja i djeteta. Dijete tijekom adaptacije na vrtić treba dobiti pozitivnu sliku o samoj ustanovi i situaciji. Prva osoba kod koje bi se ta pozitivna slika trebala reflektirati je sam odgojitelj. Odgojitelj mora biti pristupačan i prijateljski usmjeren. Dijete tada u odgojitelju pronalazi nekoga na koga se može osloniti, nekoga kome može vjerovati. Tako će taj proces prilagodbe biti puno jednostavniji i manje stresan. Prema tome, neka djeca starijeg uzrasta koriste mogućnost propitkivanja, opažanja i zaključivanja. Djeca će promatrati svog odgojitelja u interakciji s drugom djecom i propitkivati na koji način i koliko dobro/često odgojitelj odgovara na signale djeteta. Upravo ta interakcija može biti ključna kod stvaranja sigurne baze, onoga što bi odgojitelj trebao i biti (Tatalović Vorkapić, 2020). Ono što bi odgojitelj trebao imati na umu tijekom adaptacije jest da je svako dijete jedinstveno te bi trebao pokušati prakticirati individualizirani pristup djetetu. Također, bitno je postepeno upoznavati dijete te uspostaviti što čvršću socio-emocionalnu vezu. Odgojitelji se trebaju informirati što dijete voli, a što ne, što ga plaši, što ga usređuje i sl. Takve informacije će na početku saznati od roditelja.

Osim komunikacije dijete-odgojitelj, bitna je komunikacija roditelj-odgojitelj. Djetetu se te dvije osobe ključne osobe tijekom njegovog rasta i razvoja. Stoga, bitna je i njihova međusobna komunikacija. Komunikacija se odvija već na početku. Tijekom inicijalnog razgovora, odgojitelj već dobiva neke informacije koje će biti ključne u radu s tim djetetom. Odgojitelj bi trebao saznati što više iz samog tog razgovora kako bi kvalitetno mogao provoditi odgojne aktivnosti i pružiti djetetu kvalitetno okružje za učenje. Odgojitelj i roditelj trebali bi komunicirati tijekom djetetove

prilagodbe kako bi i roditelj bio upućen u događanja tijekom samog procesa. Još jedna pozitivna strana tijekom djetetovog razvoja bi bila uključenost roditelja u razne aktivnosti koje odgojitelj ili ustanova provode kako bi se ta međusobna komunikacija dovela na višu razinu. „Što je viša razina obiteljske uključenosti, veće su mogućnosti za maksimalne dobrobiti djece“ (Ljubetić, 2014., str. 6).

1.4.5. Okružje

Jedan od okolinskih čimbenika je neizostavno okružje. Bitno je formirati poticajno okružje u kojem će dijete imati mogućnosti istražiti, isprobavati, pokušavati i na posljetku učiti. Bitno je da se organizira prostor koji će djetetu pružiti mogućnost samostalnosti. „Poticajno okružje za učenje djeteta treba biti dinamično, treba polaziti od djeteta i njegovih interesa i treba neprestano stimulirati potencijale djeteta, omogućujući interakciju djece s materijalima, ali i interakcije s drugom djecom i odraslima“ (Sindik, 2008., str. 145.) Kako bi djeca mogla postavljati i provjeravati neke pretpostavke, kako bi moglo istraživati, odgojitelj bi trebao postavljati upravo takve poticajne materijale u kojima će se dijete moći pronaći, koji će mu olakšati prilagodbu te ga zainteresirati za istraživanje. Takav način rada omogućit će i olakšati komunikaciju u novim situacijama, odnosno okružju.

1.5. Dječje reakcije na prilagodbu na vrtić

Kako je već navedeno, dječja prilagodba ovisi o raznim čimbenicima. Tijekom prilagodbe veliku ulogu igra privrženost i uz to pripadajući stil roditeljstva, temperament i ranija iskustva s novim situacijama, okružje i odgojitelj. Reakcije na prilagodbu mogu biti emocionalne, tjelesne i ponašajne.

Emocionalne reakcije koje su vidljive tijekom adaptacije su najčešće ljutnja, frustracija, razdražljivost, tuga i bijes. Dijete će najčešće tako reagirati jer je tužno i pati za skrbnikom. Djeca često mogu tako reagirati i kada dođu iz vrtića kući te se tada javlja velika ljutnja i razdražljivost zbog odsutnosti roditelja tijekom dana. Mašković (2018) u svojoj knjizi *Od jaslica do škole* navodi kako su emocionalne reakcije izraženije su kod mlađe djece. Starija će djeca emocionalne reakcije više potiskivati, povući će se u sebe, moguća je nekomunikacija s odgojiteljem ili vršnjacima. S obzirom na dob, mlađa djeca ne razumiju privremenost odvajanja od skrbnika te će imati više

poteškoća. Kod takvog odvajanja, najčešće je slučaj da će djeca koja su već prije imala iskustva s odvajanjem od svog skrbnika imati nešto lakšu prilagodbu od djece koja se nikada nisu našla u situaciji u kojoj bi se trebali odvojiti od skrbnika. Dijete je svjesno da ta odvojenost nije stalna nego privremena, zna da će se roditelj vratiti jer je takvu situaciju već upoznao i istražio. Iako je u većini slučajeva tako, moraju se uzeti u obzir dječje individualne karakteristike u samom ponašanju te reagirati u skladu s istim (Mašković i sur. 2018).

Tjelesne reakcije koje se mogu pojaviti kod djece tijekom adaptacije su najčešće bol u trbuhu, povraćanje i slično. Djetetovo tijelo reagira na stres te se očituje u takvim simptomima. Također, karakteristično je da dijete tijekom adaptacije prolazi kroz regresiju u ponašanju. „U psihologiji, jedan od obrambenih mehanizama, vraćanje na ranije, već prevladane faze razvoja. U psihoanalizi regresija se smatra bijegom iz realnosti, u neku dječju fazu razvoja, kako bi se osoba zaštitila od anksioznosti ili stresa“ (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021). Regresija se odvija na način da dijete ponavlja neke radnje koje je već usvojilo te se vraća na staro. Primjer regresije može biti vraćanje dudu, pelena, dijete koje je već prohodalo može se vratiti puzanju i slično. Bitno je naglasiti da takav oblik ponašanja nije stalan te da će se dijete prilagoditi čim osjeti sigurnost i manje stresa (Mašković i sur. 2018). Ponašajne situacije koje se mogu vidjeti u vrtiću prilikom prilagodbe su najčešće plakanje, vrištanje, udaranje, odbijanje aktivnosti, jela, spavanja, ili bilo kakvog kontakta.

1.5.1. Separacijska anksioznost

Separacijska anksioznost jest strah od odvajanja od roditelja. Ona je normalna i očekivana u dobi od 6 mjeseci do 36 mjeseci. „Dječji plač, sa suzama ili bez njih, svakako je vid dječjeg govora o nekoj nelagodi, pa i onoj kad se treba odvojiti od roditelja“ (Došen-Dobud, 2004., str. 16). Kako autorica Došen-Dobud (2004) u svojoj knjizi *S djecom u jaslicama* navodi, djeca plaču prilikom odvajanja od roditelja u vremenskim intervalima. Na početku je taj plač intenzivan i stalan, dok dijete ne zaboravi na kratko na svoje roditelje te se zainteresira za okolinu u kojoj se nalazi. S obzirom na to, doći će i vrijeme kada će sva djeca plakati u isto vrijeme. Kada jedno dijete počne plakati, ostala djeca će to čuti prisjećajući se svojih roditelja. U kasnijoj dobi, plač nije toliko prisutan. Djeca s vremena na vrijeme kada se sjetu svojih roditelja ispituju odgojitelje gdje su, što rade ili kada će doći po njih.

Kako bi se separacijska anksioznost barem malo ublažila, u vrtiću ključnu ulogu ima prijelazni predmet/objekt. Takav predmet se koristi i kod kuće, najčešće kada dijete ide spavati. Ta situacija je za djecu isto jedna vrsta straha od odvajanja te se najčešće koriste predmeti poput dude, dekice, ili raznih plišanih igračaka. U vrtiću prijelazni predmet mora imati neku direktnu povezanost sa roditeljem, bilo da je to neki objekt koji je roditeljev (narukvica, rupčić, šal ili sl.), ili mu ga je roditelj dao/poklonio (dekica, plišana igračka). To će djetetu dati sigurnost da će roditelj svakako doći po njega te će ga taj predmet na neki način cijelo vrijeme „čuvati“ dok su roditelji odsutni (Došen-Dobud, 2004).

1.6. Priprema za polazak djeteta u vrtić

Kako je već napisano, polazak u vrtić je stresno razdoblje te je s obzirom na to bitno pripremiti i dijete i roditelje. Također, i odgojitelj trebaju napraviti pripreme kako bi adaptacija na vrtić bila uspješnija i kratkotrajnija.

1.6.1. Priprema djeteta

Tijekom cijelog razdoblja bitno je djetetu pružiti podršku u svakom smislu. Kako bi pripremili dijete prije polaska, od iznimne važnosti je komunikacija. Bitno je djetetu na samom početku govoriti o vrtiću u pozitivnom smislu, posjetiti njegovo igralište kako bi dijete vidjelo kako je to zapravo mjesto igre, ili samo prošetati do njega. Nakon što dijete stupi u sam proces adaptacije, važno je biti podrška. Od velike koristi bi bilo kada bi dijete od kuće ponijelo neki predmet koji bi na taj način simbolizirao prisutnost roditelja/doma ili neke druge sigurne baze za dijete. Isto tako, djetetu bi od velike pomoći bilo kada bi se rutine u vrtiću i rutine kod kuće podudarale. Tako bi sam način boravka u dječjem vrtiću djetetu bilo lakše jer bi ga ta rutina podsjećala na onu kod kuće te bi dijete imalo neku dozu sigurnosti (Mihčić, 2016).

1.6.2. Priprema odgojitelja i okruženje

Kako bi se dijete dobro prilagodilo novoj situaciji bitno je na sve načine poticati dječju samostalnost, upornost, da istražuju i komuniciraju sa svojim vršnjacima. U tome veliku ulogu ima sam odgojitelj. Njegova je zadaća da kroz razne aktivnosti pokuša maksimalno poticati sav dječji razvoj. Bitno je formirati okruženje u kojem će se dijete osjećati sigurno. Slunjski (2008) u svojoj

knjizi *Dječji vrtić- zajednica koja uči* piše upravo o tome te navodi kako se to postiže kroz mnoštvo materijala, aktivnosti i samu organizaciju prostora. Organizacija prostora trebala bi biti takva da je je soba mjesto susreta s vršnjacima, samim time se potiče međusobna interakcija. Odgojitelj bi trebao izgraditi kvalitetan odnos s djetete tijekom procesa adaptacije jer je to „preduvjet uspješnog odgoja“ (Slunjski, 2008., str. 24).

Snježana Nenadić (2002) je u svojoj knjizi *Odgoj u jaslicama* opisala odgojitelja u jaslicama. Kako je bitan kontakt između odgojitelja i roditelja, to se može ostvariti ponajviše kroz jutro i jutarnje rituale. Sukladno s tim, autorica je odgojiteljima poručila sljedeće: „priđite svakom djetetu, dodirnite ga, izgovorite njegovo ime, pogledajte ga u oči, nasmiješite mu se, pomilujte ga. Tako će se osjećati važnim i prihvaćenim“ (Nenadić, 2002., str. 25). Odgojitelj mora biti spreman na podržavanje, na promatranje i dokumentiranje dječjih interesa i samim time kroz te aktivnosti davati maksimalnu podršku kako bi djetete bilo uspješnije.

1.6.3. Priprema roditelja

Roditelji su u ovom procesu najvažniji kao podrška djetetu. Oni trebaju razumjeti djetetove reakcije jer je to potpuno novi svijet. Također, trebaju biti spremni na razne promjene raspoloženja, dječje odbijanje polaska u vrtić i slično. Unatoč tome, trebaju biti maksimalan oslonac. Da bi cijeli proces adaptacije bio jednostavniji i za djetete i za roditelje, od velike važnosti jest da roditelji budu uključeni u rad predškolske ustanove. Kada su dio samog procesa unutar odgojno-obrazovne ustanove, bit će im lakše znati što očekivati i kako se postaviti. Tu najviše pomažu roditeljski sastanci, dani otvorenih vrata vrtića, razne radionice i slično u kojima će roditelji biti upoznati s onim što ih može čekati na ovom putu. Na taj način roditelji se upoznaju sa principom rada odgojno-obrazovne ustanove te mogu to prenijeti/pokazati svom djetetu. „Predlaže se aktivnost upoznavanja sa dnevnim ritmom realizirana kroz igru lutkom ili neku sličnu aktivnost koja će biti interesantna i djetetu i pružiti zajedničko iskustvo roditelju i djetetu“ (Mihić, 2016., str.54).

Mihić (2016) u svojoj knjizi *Vrtić kao sigurna baza* piše kako aktivnosti prije polaska djece u vrtić imaju 3 cilja. Prvi cilj bi bio da se djetete upozna s okruženjem, odgojiteljima, i samim radom odgojitelja i vrtića. Kao drugi cilj navodi se uloga roditelja koji se zajedno s djecom upoznaje s novim okolnostima te pruža djetetu podršku. Treći cilj je uloga odgojitelja koji promatra odnos roditelj-dijete kako bi dobili sliku o odnosima djeteta s odraslima. Kao pomoć

roditelju, odgojitelji tada mogu sugerirati roditeljima kako i na koji način mogu poboljšati svoj pristup i podršku u ovim okolnostima koji su izrazito bitni za početak adaptacije. Tim se aktivnostima kod roditelja budi svijest o važnosti upisa djeteta u predškolsku ustanovu, roditelj može vidjeti što sve dijete može dobiti samim polaskom te kako će se to odraziti na djetetov razvoj. Samim time, to je jedna vrsta ohrabrenja roditeljima koji se možda još predomišljaju žele li upisati svoje dijete u vrtić ili ne. Važno je pripremiti roditelje kako bi se osjećali sigurnije i bliže vrtiću i djeci (Mihić, 2016).

Roditelji se tijekom adaptacije djeteta na vrtić suočavaju sa brojnim izazovima i problemima. Osim što prolaze kroz promjene ponašanja i burne reakcije svoje djece, tako se i kod njih javljaju neke određene teškoće. Bitno je razumjeti i roditelje i njihovu perspektivu kako bi se cijeli proces adaptacije odvijao što uspješnije

2. CILJ ISTRAŽIVANJA I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

U uvodnom se dijelu može vidjeti što je sve povezano s prilagodbom djeteta na vrtić te kako ona utječe na dijete. Isto tako, uloga roditelja u procesu adaptacije djeteta na vrtić od velike je važnosti jer su roditelji tijekom cijelog procesa podrška svom djetetu u novim okolnostima. Osim toga važna je komunikacija roditelj-odgojitelj. Tijekom cijelog procesa, javljaju se poteškoće i kod djece i kod roditelja. Iz tog razloga, od velike je važnosti da odgojitelj razumije kako se roditelj osjeća te da mu u skladu s tim može pomoći i usmjeriti ga. Poteškoće koje se javljaju kod djece poznatije su te se o njima više piše i na taj način se lakše pomogne djetetu tijekom procesa adaptacije na vrtić. S obzirom da se o temi prilagodbe na vrtić sa stajališta roditelja manje zna, cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako roditelji doživljavaju adaptaciju djece na vrtić. U okviru ovog istraživačkog cilja, pojavljuju se dva istraživačka pitanja:

1) Kako roditelji opisuju poteškoće adaptacije djece na vrtić?

2) Kako roditelji opisuju vlastite doživljaje povezane s poteškoćama adaptacije na vrtić?

3. METODA ISTRAŽIVANJA

Kako bi se odgovorilo na postavljena istraživačka pitanja provedeno je kvalitativno istraživanje. Istraživanje se temelji na roditeljskim opisima iskustava adaptacije djece na vrtić sa internetskih foruma. Roditeljska su iskustva odabrana putem tražilice Google pretraživanjem ključnih riječi *adaptacija-iskustva*. Uz pomoć pretrage ključnih riječi, pronađene su stranice na kojima je moguće vidjeti različite primjere roditeljskih iskustava vezanih uz adaptaciju djece na vrtić. Primjeri roditeljskih iskustava su birani prema kriteriju odgovaranja na postavljena istraživačka pitanja. Drugim riječima, odabrani su primjeri koji u svojim opisima odgovaraju na postavljena istraživačka pitanja (opisane su teškoće adaptacije te roditeljski doživljaji prilikom procesa adaptacije). Također, drugi kriterij prema kojem su birani primjeri bili su opširnost i detaljnost opisa. Odabrano je 12 primjera za analizu koji su prikazani u Prilogu 1 na kraju ovog rada. Iskustva roditelja su anonimna te se ne mogu povezati s konkretnim osobama.

3.1. Opis uzorka

Roditeljski primjeri iskustava koji su se koristili u svrhu ovog istraživanja preuzeti su s internetskih foruma *Cybermed.hr*, *Bebac.com*, *Miss7mama*, *Roda.hr*, *Ringeraja.hr*. Prikupljeno je 12 roditeljskih iskustava prema ranije opisanim kriterijima. S obzirom da su iskustva anonimna, ne može se točno odrediti spol roditelja. Većina iskustava je pisana u ženskom rodu te one predstavljaju majke (n = 10), a manjina se oslovljava kao „roditelji“ te se ne može utvrditi spol roditelja (n = 2).

4. REZULTATI

Prilikom analize podataka korištena je metoda analize sadržaja (Milas, 2009) pri čemu su analizirane i kategorizirane (kodirane) glavne teme koje se ističu u iskustvima roditelja na forumima. Rezultati analize prikazani su u dvije tablice. U okviru Tablice 1 prikazani se kodovi i odgovarajući roditeljski citati vezani uz prvo istraživačko pitanje, a u okviru Tablice 2 su prikazani kodovi i odgovarajući roditeljski citati vezani uz drugo istraživačko pitanje.

Tablica 1.

Prikaz opisa poteškoća vezanih uz adaptaciju djece na vrtić iz perspektive roditelja.

Poteškoće prilikom adaptacije (naziv koda)	Oznaka roditeljskog iskustva (1-12)	Primjer iskustva (citati)
1. Odbijanje polaska u vrtić	3,7,8,11 (ukupno 4)	„Stalno ponavlja da neće u vrtić“ (3) „Vozim ga ujutro, on plače, urla, suze lije cijelim putem do vrtića i viče 'ne tamo'“ (7)
2. Problemi prilikom odvajanja	1-12 (ukupno 12)	„Svako jutro suze i plač... 'Mama ti me ne voliš' i slično“ (12) „Jako me zagrlj i plače dok ga ostavljam“ (2) „Kada dođemo do vrtića plače, nikako ne želi ući. Na silu obujem šlapice i ubacim ga unutra.“ (6)
3. Odbijanje jela	3,6,11,12 (ukupno 4)	„Zadnjih dana ona u vrtiću NE jede, ne pije.“ (12)
4. Odbijanje suradnje- nezainteresiranost	6,7,12 (ukupno 3)	„Ne pokušava da se zaigra sa djecom ili igračkama uopće, baš odbija suradnju“ (6); „Ne ide na wc, ne želi sudjelovati u zajedničkim aktivnostima. Sjedi na stolici i čeka mamu“ (12)
5. Problemi u ponašanju kod kuće (spavanje)	1,4 (ukupno 2)	„I kod kuće osjetim neke promjene u njenom ponašanju. Puno više se buni i plače za stvari koje joj branimo, navečer više ne želi sama zaspati u sobi nego obavezno mi moramo leći pored nje“ (1)
6. Problemi u ponašanju kod kuće (agresivnost)	7,9 (ukupno 2)	„ali postao je agresivan, želi biti samo doma, počeo nas je tući, vrišti, ne sluša nas“ (7)
7. Nezadovoljstvo vrtićem (za dijete)	8 (ukupno 1)	„Dođemo doma, dijete non stop pod negativnim dojmovima...priča kako tete nisu bile uz njega, kako je bio sam, kako su vikale na drugu djecu, kako je sam tražio wc bez da mu je netko pokazao gdje se wc nalazi...itd“ (8)
8. Problemi s odgojiteljima (za roditelje)	10,11 (ukupno 2)	„Tete su mi nepristupačne s jednom mogu o svemu razgovarati i tješi me proći će mama, a druga imam osjećaj da bi mi šamar zveknula kao da je moja krivnja što dijete toliko plače. Ne znam što da mislim i radim.“ (10)

Tablica 2

Prikaz opisa doživljaja roditelja povezanih s poteškoćama adaptacije na vrtić.

Roditeljski osjećaji (naziv koda)	Oznaka roditeljskog iskustva (1-12)	Primjer iskustva (citati)
1. Osjećaj zbunjenosti	3,7,9,10,12 (ukupno 5)	<i>„Zadnjih mjesec dana je najgore u vrtiću... . Sad već razmišljam i da je ispišem jer ne znam sto činiti.“ (3)</i>
2. Osjećaj krivnje	1,2,4,8 (ukupno 4)	<i>„Ali ja osjećam neku krivnju i sad se pitam da li sam napravila dobro s tim sto smo je upisali u vrtić“ (1)</i>
3. Osjećaj tuge	2,8,10,12 (ukupno 4)	<i>„Svako jutro suze i plač...“Mama ti me ne voliš" i slično, srce mi hoće puknuti“ (12)</i>
4. Osjećaj zabrinutosti	1,11 (ukupno 2)	<i>„Jako sam zabrinuta.. pričam mu kako je lijepo u vrtiću, kako će se igrati igračkama, sa odgojiteljicom , učiti pjesmice ali ne vrijedi“ (6)</i>

S obzirom na prvo istraživačko pitanje, odnosno, kako roditelji opisuju adaptaciju djece na vrtić, mogu se izdvojiti neki problemi i situacije. Neki roditelji navode kako se kod njihove djece javlja odbijanje polaska u vrtić. Dijete traži od roditelja da ne ide u vrtić te proces polaska u vrtić ne želi niti započeti. Najistaknutija poteškoća je odvajanja od roditelja. Svi roditelji naveli su kako se kod njihove djece javlja teškoća prilikom odvajanja od roditelja, a u tim slučajevima je to plač. Roditelji navode kako je situacija s njihovim djetetom uglavnom u redu, sve do trenutka rastanka. Tada se javlja plač i problemi kod odvajanja. Također, 4 od 12 roditelja navodi kako se kod njihove djece javljaju problemi s jelom, odnosno odbijanje hrane u vrtiću. To se najčešće javlja kada se radi i o odbijanju suradnje općenito. Roditelji pišu kako djeca vrijeme najčešće provedu plačući, što rezultira odbijanjem bilo kakve druge aktivnosti. Jedna od tema koje se javljaju u iskustvima jest i nezainteresiranost za drugu djecu i igru. Osim problema u vrtiću, roditelji navode i neke promjene tijekom boravka doma. U iskustvima se javlja tema problema sa spavanjem. Roditelji navode kako djeca često nakon što dođu do faze neprestanog plakanja, doma ne žele spavati sami, nego samo sa roditeljem te se odbijaju odvojiti. Najčešće je to spavanje u sobi/krevetu sa roditeljima. Dva su roditelja navela kako se kod njihove djece javlja agresivnost, također prilikom boravka kod kuće. Djecu opisuju kao „isfrustrirano“ i „živčano“ nakon dolaska iz vrtića što

rezultira agresivnim ponašanjem; udaranje, vrištanje, grizenje te neposluh. Neki roditelji u svojim iskustvima pišu o promjenama u ponašanju kod svoje djece neposredno nakon neke bolesti pri čemu su djeca morala ostajati doma određeni period. Iako su se djeca relativno dobro prilagodila na vrtić, problemi kod odvajanja ponovno se javljaju nakon nedolaska u vrtić. Osim poteškoća kod djeteta, dva roditelja pisala su i o problemima s odgojiteljima. Odgojitelje su opisali kao nepristupačne te da se ne mogu dobro nositi s djecom na adaptaciji.

Analiza drugog istraživačkog pitanja pokazala je nekoliko dominantnih tema. Jedna od najčešćih tema i problema koje roditelji navode jest osjećaj zbunjenosti. Kada dijete prestane plače prilikom odvajanja od roditelja ili boravka u vrtiću, roditelji ne znaju što činiti ili kako mu pomoći. Rezultat takvog osjećaja ponekad je razmišljanje o ispisu djeteta iz vrtića. Prilikom opisivanja problema koji se javljaju tijekom procesa adaptacije, roditelji pišu kako je proces „katastrofa“ te kako su „na rubu živaca“ što ih dovodi do želje za ispisivanjem djeteta iz vrtića. Roditelji ističu i osjećaj krivnje u trenucima kada se javlja djetetov plač. Roditelji smatraju da su oni krivci za promjene koje dijete proživljava. Jedna majka je u svojem iskustvu navela kako se kod nje javlja osjećaj krivnje jer je ona doma, a njeno dijete nesretno u vrtiću (riječ je o porodiljnom dopustu). Tijekom pretraživanja roditeljskih iskustava, javila se i tema tuge i zabrinutosti. Roditelji tugu opisuju u situacijama kada dijete moraju pustiti samo u sobu i kada čuju plač djeteta. Roditelji postaju uznemireni te se javlja tuga. Tuga rezultira roditeljevim plačem i zabrinutošću. Pišu kako su zabrinuti za svoje dijete jer prolaze kroz stresnu situaciju te vide koliko su velike promjene u ponašanju prisutne iako su potpora svojoj djeci.

5. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati na koje sve načine roditelji opisuju adaptaciju te koji su njihovi doživljaji s obzirom na poteškoće koje su moguće prilikom adaptacije. Izdvojene su teme koje su se najčešće pojavljivale u opisanim roditeljskim iskustvima. Teme i problemi koje su roditelji navodili mogu se povezati s podacima iz literature o procesu prilagodbe na vrtić. Djeca roditelja čija su iskustva analizirana su uglavnom jasličkog uzrasta.

S obzirom na prvo istraživačko pitanje, odnosno, kako roditelji opisuju proces prilagodbe, roditelji su u svim analiziranim iskustvima najviše pisali o problemu prilikom odvajanja od roditelja. Gledajući s teorijske strane, separacijska anksioznost normalna je u periodu od 6 mjeseci pa do 36 mjeseci (Došen Dobud, 2004). To odgovara dobi djece iz prikazanih roditeljskih iskustava. Prema tome, taj problem kod adaptacije na vrtić je očekivan. Prema literaturi, dječje reakcije dijele se na emocionalne, tjelesne te ponašajne (Mašković i sur., 2018). Roditelji su isticali ponašajne reakcije koje su normalne za vrijeme adaptacije, a to su plakanje, vrištanje, odbijanje jela, i slično. Roditelji su to navodili kao veliki problem iako je to očekivano ponašanje kod djece koja su u procesu adaptacije na vrtić. Također, roditelji su u svojim primjerima pisali kako su djeca većinu vremena provodila s njima te možemo pretpostaviti da su djeca sigurno privržena. Prema Berk (2008) koja je u svojoj knjizi *Psihologija cjeloživotnog razvoja* opisala kako privrženost utječe na ponašanje djeteta prilikom adaptacije, djeca sa sigurnom privrženosti mogu plakati prilikom odvajanja. Kada se roditelji vrate, djeca se umire. U analiziranim iskustvima 6 od 12 roditelja navodi kako se njihovo dijete brzo umiri nakon dolaska u vrtić. Druga polovica roditelja ne komentiraju konkretno umirivanje djeteta te se ne može pretpostaviti umiri li se dijete u nekom periodu kad roditelji nisu prisutni. Također, roditelji su pisali i o agresiji kod djece. Gledajući prema dosadašnjoj literaturi autorice Mašković (2018), emocionalne reakcije koje se događaju kod djeteta uvelike utječu na ponašanje. Neka djeca svoje emocionalne promjene usmjere na negativno ponašanje. Ljuttnja i frustriranost zbog odsustva roditelja najčešće rezultira agresijom nakon dolaska iz vrtića. Nadalje, roditelji su navodili odbijanje suradnje, nezainteresiranost, odbijanje jela i poremećen san. Takva ponašanja su očekivana jer su ona također rezultat emocionalnih promjena koje dijete doživljava prilikom samog procesa. Osim problema s ponašanjem djece, roditelji su u svojim iskustvima navodili i probleme s odgojiteljima. Odgojitelji su u primjerima bili nepristupačni te se nisu posvećivali svakom djetetu. Nakon takvog ponašanja odgojitelja, djeca su bila uznemirena te nisu željela ići u vrtić. Kako se vidi i iz literature, Tatalović Vorkapić (2020) piše kako dijete tijekom adaptacije treba dobiti pozitivnu sliku o vrtiću. To se može reflektirati u odgojitelju te komunikaciji između roditelja i odgojitelja. Iz tog razloga odgojitelj mora biti pristupačan i prijateljski nastrojen kako bi se ostvarila dobra komunikacija koja je ključna kod djece za ostvarivanje sigurne baze - odgojitelja. Također, autorica Mihić (2016) govori o senzibilitetu te karakteristikama koje odgojitelj treba imati, a to su znanje te osjetljivost na potrebe djeteta. Roditelji su u svojim iskustvima prikazivali manjak empatije i manjak

osjetljivosti odgojitelja na potrebe djeteta. Prema tome, u tim je primjerima prikazana loša komunikacija i pristup odgojitelja što je na kraju negativno utjecalo na dijete.

U sklopu drugog istraživačkog pitanja, analiziralo se kako roditelji opisuju svoje osjećaje tijekom procesa adaptacije. Jedan od najčešćih osjećaja jest osjećaj zbunjenosti. Literatura navodi kako je najvažniji dio pripreme roditelja razumijevanje dječjih emocija i spremnost na promjene raspoloženja. Neki roditelji su navodili kako je adaptacija njihove djece težak, iako po trajanju većina njih pripada u adaptaciju srednje težine, samo je par adaptacija bilo primjer teške adaptacije (Tatalović Vorkapić, 2020). Osjećaj koji se također javlja kod roditelja je i osjećaj krivnje. Roditelji se osjećaju krivima ponekad ne shvaćajući da je taj proces težak za dijete. Ukoliko bi bolje razumjeli procese adaptacije, ne bi trebali osjećati grižnju savjest jer je proces stresan, bez obzira koliko se pripremali za to. Čak i onda kada se priprema proces je stresan. To se može vidjeti iz primjera u kojima piše da su se neka djeca u početku naizgled dobro prilagodila na vrtić, a kasnije su počeli pokazivati simptome stresa. Pripreme bi ipak trebale ublažiti težinu procesa prilagodbe. Tu je važna i uloga odgojitelja u razumijevanju roditelja prilikom adaptacije djeteta na vrtić. Zajedno s tim javlja se i tuga i zabrinutost. Roditeljeva zabrinutost bila je opravdana u situacijama u kojima su ključnu ulogu imali odgojitelji i njihov loš pristup. Roditelji i odgojitelji bi trebali biti u korektnim odnosima, jer su njihovi odnosi model djetetu. U primjerima je loš odnos odgojitelja i roditelja rezultirao otežanom adaptacijom.

Tijekom istraživanja prikupilo se 12 iskustava od kojih se 10 promatraju sa stajališta majki, a za dva iskustva se ne može odrediti spol. Stoga je ograničenje ovog istraživanja nedostatak ili manjak iskustva očeva koji bi mogli prikazivati možda drugačije stajalište. Također, prikazana su samo neka iskustva koja su dostupna na internetu. Mogući su drugačiji rezultati kada bi se ova istraživačka pitanja postavljala određenoj skupini roditelja koji ne pišu na forumima. S druge strane, prednost ovog pristupa je opširnost koju možemo dobiti na internetu jer su iskustva anonimna te roditelji mogu pisati iskustva bez da se određena situacija poveže konkretno s njima.

6. ZAKLJUČAK

Prilagodba na vrtić stresno je razdoblje ponajviše za dijete, ali i za ljude u njegovoj okolini: posebno za roditelje i odgojitelje. Proces prilagodbe ovisi o raznim čimbenicima poput

temperamenta, privrženosti djeteta roditeljima, odnosa roditelja i djeteta, zatim okružja te odnosa s odgojiteljima. Sukladno s tim, javljaju se i određene dječje reakcije poput emocionalnih (ljutnja, frustracija), tjelesnih (bolovi, povraćanje, poremećaj sna) te ponašajne (plač, vrištanje, udaranje). Kroz proces prilagodbe, osim djece, prolaze i roditelji. Budući da je u postojećim istraživanjima manja pažnja posvećena roditeljskim doživljajima procesa adaptacije djece na vrtić, ovim radom željelo se istražiti na koji način roditelji opisuju prilagodbu i svoje doživljaje prilagodbe djeteta na vrtić. U okviru istraživanja primijenjena je kvalitativna metodologija, analiza sadržaja anonimnih roditeljskih iskustava dostupnih na različitim internetskim forumima. Analiza je pokazala da roditelji najviše opisuju probleme u vrtiću. Problemi koji su se kod svih roditelja pojavili jesu poteškoće prilikom odvajanja od roditelja. Uz to, kao dominantna teškoća javlja se i odbijanje jela te odbijanje suradnje u vrtiću. U okviru drugog istraživačkog pitanja, dominantni doživljaj koji roditelji opisuju jest osjećaj zbunjenosti vezani uz adaptaciju njihovog djeteta na vrtić. Roditelji su opisivali poteškoće koji su očekivane i sukladne teorijskim saznanjima. No, roditelji su opisivali adaptacije svoje djece kao teške adaptacije, a zapravo je bila riječ o srednje teškoj adaptaciji. Javljale su se i neke teške adaptacije u kojima se očekuje veća podrška i djeci i roditeljima.

Podrška koja je potrebna kako bi proces adaptacije prošao što lakše dolazi prvenstveno od odgojitelja. Zadatak odgojitelja je pružiti podršku i usmjeriti roditelje u stresnom razdoblju adaptacije djeteta na vrtića. Stoga, od velike je važnosti odgojiteljevo razumijevanje perspektive roditelja kako bi na što adekvatniji način pomogao roditelju te poboljšao pristup roditelja prema djetetu i njegovoj adaptaciji na vrtić.

7. LITERATURA

- Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap.
- Došen-Dobud, A. (2004). *S djecom u jaslicama*. Alinea.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [Regresija]. Preuzeto 15.4.2023. s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=52268>
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje [Temperament]. Preuzeto 15.4.2023. s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=60784>
- Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Element d.o.o.
- Mašković, T., Drožđan, D., Sokač, M. i Josić, M. (2018). *Od jaslica do škole, Vodič za lakši proces prilagodbe na jaslice, vrtić i školu*. RTL kockica.
- Mihić, I. (2010). *Procena kvaliteta sigurne baze u odnosu s majkom na jaslenom uzrastu: primer skale*. Filozofski fakultet u Novim Sadu.
- Mihić, I. (2016). *Vrtić kao sigurna baza: adaptacija dece jaslenog uzrasta*. Filozofski fakultet u Novom Sadu.
- Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim znanostima* (2. izdanje). Naklada Slap.
- Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Persona.
- Ministarsvo znanosti i obrazovanja [MZO] (bez dat.). *Odgoj i obrazovanje*. Preuzeto 3.5.2023. s <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/109>
- Nenadić, S. (2002). *Odgoj u jaslicama*. Naklada Potjeh.
- Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M., Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak: časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 152 (3-4), 373-388. <https://hrcak.srce.hr/file/123149>

Sindik, J. (2007). Poticajno okruženje i osobni prostor djece u dječjem vrtiću. *Metodički obzori* 3, 143-154. Preuzeto: 17.05.2023. s <https://hrcak.srce.hr/en/file/40743>

Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić- zajednica koja uči*. Spektar Media.

Tatalović Vorkapić, S. (2020). *Psihologija privrženosti i prilagodba u dječjem vrtiću: Psihologija dobrobiti djece vol.1*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

8. PRILOZI

Prilog 1.

Primjeri 12 roditeljskih iskustava preuzetih s internetskih foruma koji su analizirani u okviru ovog diplomskog rada

1. Roditeljsko iskustvo 1

Poveznica:

https://www.cybermed.hr/forum/specijalizacije_medicina/djecja_psihologija/prilagodba_na_jaslice

„Imam curicu koja je prije mjesec dana napunila 2 godine. Naime prošli tjedan je naknadno upisana u jaslice. No njeni odlasci čini mi se teže padaju meni nego njoj. Inače je jako društvena, jako voli djecu i igru, osjećajna je i pažljiva za svoju dob. Zadnjih 6 mjeseci od kada sam ja počela raditi ju je čuvala prijateljica kod nas doma. I to joj nije predstavljalo problem, ispratila bi na posao s osmijehom i mene i supruga. Dosta dobro je prihvatila to odvajanje. No problemi su počeli prošli tjedan pri odlasku u vrtić. Prva dva dana sam ja s njom bila sat dva pa bi je ostavila samu. Svaki dan smo produžavali za jedan sat njen ostanak kako bi se lakše prilagodila. Ali evo i danas me ispratila s plačem. Tete kažu da se brzo umiri i zaigra. Ali ja osjećam neku krivnju i sad se pitam da li sam napravila dobro s tim što smo je upisali u vrtić. Iako znam da joj je u vrtiću dobro, jer kako sam rekla jako voli djecu i dosta je uigrana. I kod kuće osjetim neke promjene u njenom ponašanju. Puno više se buni i plače za stvari koje joj branimo, navečer više ne želi sama zaspati u sobi nego obavezno mi moramo leći pored nje. Da li je ta njena promjena normalna? Ili je to neka vrsta ljutnje prema nama što smo je poslali u vrtić? Molim vas za par riječi utjehe jer to me poprilično muči, i zanima me koliko možemo očekivati da će ta prilagodba trajati.“

2. Roditeljsko iskustvo 2

Poveznica: https://www.cybermed.hr/forum/specijalizacije_medicina/djecja_psihologija/jaslicar

„Ja sam njega upisala u jaslice. Već sa navršenih 11 mjeseci je krenuo po berlinskom modelu adaptacije, ali nešto usporeno. Ja sam pretpostavljala da će on plakati, možda i više ako adaptacija

duže traje. Ali nisam mišljenja da je bolje kraće. To što se brzo naviknu i ne plaću, ne znači da ne pate iznutra nego možda samo prihvate novonastalu situaciju. Zato sam prvu sedmicu išla s njim u vrtić i igrala se s njim i tetom. Za to vrijeme smo teta i ja razgovarale o životu i sl. Jednostavno da on vidi i osjeti interakciju među nama dvjema, i da se sjeti u podsvijesti da ta teta nije neko nepoznat nego da je mama ipak poštuje i prihvata. I stvarno sam srcem prihvatila njegovu tetu, jer mi smo se upoznale još ljetos, ciljano i razgovarale o čitavom tom procesu. Tek druge sedmice smo krenuli tako da ja prvo sjedim s njima, a onda ga pozdravim i odem. To je sve funkcioniralo, ali smo obje bile svjesne da on još nije svjestan da ću ja njega tu ostavljati svaki dan zapravo. Sa spavanjem nije odmah upalilo, ali nismo željeli previše forsirati. Naravno, nema smisla da dijete ne plaće, jer nekad mora i zaplakati, ali nisam željela da mu sve to ostavi preveliku traumu. Prvi put kad je zaspao, a to je bilo prije par dana, zaspao je kratko i plakao je. Teta ga je nosala dok ne zaspi i pjevušila. Drugi dan je već bilo bolje, zaspao je odmah. Treći dan se već i naspavao. Jedina razlika je što ne ide spavati kad je umoran, nego dok god ima druge djece, on se igra s njima. S tetom mislim da imam odličnu komunikaciju, svaki dan dok on spava, ja dođem ranije i mi popričamo kakav je bio dan. Tako se ja osjećam sigurnije, a i ona misli da je jako bitno da sam ja sigurna u tu svoju odluku. Ono što je problem je činjenica da je on sad otkako je počeo tamo spavati, počeo i plakati ujutro kad ga ostavljam. Teta kaže da se brzo smiri, a kako je vrtić staklena zgrada, u to sam se i sama uvjerila. Jako me zagrla i plaće dok ga ostavljam, ali čim ja odem, on krene s djecom da se igra, idu na doručak. Teta kaže da plaće samo kada neko otvori ili zatvori vrata jer mu je valjda u sjećanju kako sam ja otišla. Jako mi je teško isto kada dođem što on odmah zaplače čim me vidi, ali brzo se smiri. Ostatak dana sam mu maksimalno posvećena. Sad već ostaje 5 sati. Ja još ne radim, i kao na iglama ga čekam svaki dan, ali svejedno sam mirnija što znam da sam tu ako me nazovu i da imam slobodnih dana još u slučaju da adaptacija krene krivo ili da mi treba još vremena.“

3. Roditeljsko iskustvo 3

Poveznica:

https://www.cybermed.hr/forum/specijalizacije_medicina/djecja_psihologija/problemi_s_vrticem

„Trebam savjet jer više ne znam što učiniti. Moja djevojčica ima 2,7 god i nikako da prihvati vrtić. Od godine dana ide u njega i imala je razne faze, od plakanja na početku pa bude ok, igra se i tako,

do tužnog prihvaćanja sudbine pa bez plača uđe unutra, ali ne sudjeluje u igri. Do najkraće faze kad je skoro vesela odlazila i imala svoju ekipu za igru i bila super. Uvijek je problem neki izostanak, bolest ili ljetovanje, nakon toga je najgore.

Inače je vrlo osjetljivo dijete, mali samotnjak po prirodi i uvijek prvo sve promatra, a onda djeluje. Na svom je terenu super, igra se, vesela je, stalno priča, vrlo dobro zapaža. I tata i ja max. sudjelujemo u odgoju, oboje smo introverti po prirodu pa vjerujem da su i geni utjecali na njenu osobnost, ali dosta analiziramo i promišljamo kako ne prenijeti na nju neke svoje bojazni. Stalno smo vani poslije vrtića, izlažemo je interakciji sa drugom djecom i iako bi prije plakala kad joj se dijete približi sad smo sa tim ok.

Nas dvije smo dosta vezane, došla sam je do 2.godine, uvijek sam joj na raspolaganju, priznajem njene emocije čak i kad mislim da se nema čega bojati ili zašto plakati.

Zadnjih mjesec dana je najgore u vrtiću. Stalno ponavlja da neće u vrtić (bila je prije toga odsutna 7 dana zbog bolesti), da hoće plakati i plače kad je ostavimo, a kažu i tete da na svaki zvuk (bilo plač drugog djeteta, bio veseli uzvik ili vika) opet plače. Odbija i jelo, kroz san plače. Mi puno pričamo s njom, pozitivno o vrtiću, tete svašta pokušavaju, super su, ali pomaka nema. Ponekad je odvoje u drugu sobu da se smiri, ali onda ne želi natrag, paše joj mir i samoća, čim joj se drugo dijete približi plače. Ono što se promijenilo je da su tete proširile obrt (nije klasični vrtić) pa je više djece na adaptaciji, a ja sam trudna sada 4 i pol mjeseca. Ali bila sam i u 1. i 2. mjesecu trudna pa je bila ona ok. Sad već razmišljam i da je ispišem jer ne znam što činiti. Unaprijed hvala na odgovoru.“

4. Roditeljsko iskustvo 4

Poveznica:

https://www.cybermed.hr/forum/specijalizacije_medicina/djecja_psihologija/teski_ostanci_u_vrticu_te_problem_sa_spavanjem

„Imam djevojčicu koja je u 11. mjesecu napunila tri godine, godinu i pol dana već ide u vrtić. Nije imala velikih problema s ostajanjem, društvena je i jako uigrana. Naime, sada očekujemo još jednu bebu i prije tri dana otišla sam na porodiljni tako da više ne radim i doma sam. Ono što me muči je to da li je i dalje slati u vrtić? Suprug i ja smo se složili da bi joj bilo bolje u vrtiću zbog djece i igre nego konstantno sa mnom doma, ali ona ovaj tjedan dosta teško ostaje i ostane uplakana, ali

tete kažu da je to prođe i da je kasnije sve ok. Zao mi je ispisivati jer zbilja jako voli djecu i igru, a opet ti njeni uplakani ostanci dosta mi teško padaju i osjećam krivnju ja doma, a ona u vrtiću ostane uplakana. I još jedan mali problem, prije mjesec i pol bila je bolesna i tih par večeri spavala je sa mnom i suprugom i od tada nikako ne želi vratiti se u svoj krevet. Pustimo je da zaspi u našem pa je prenesemo u njen ali ako se slučajno probudi u noći odmah počne plakati i dolazi kod nas. Ne znam više na koji način da joj objasnim da mora spavati u svom krevetu.“

5. Roditeljsko iskustvo 5

Poveznica:

https://www.cybermed.hr/forum/specijalizacije_medicina/djecja_psihologija/separacijske_potesk_oce

„Imam sina od 2,5 god koji ide u jaslice/vrtić od 13mj i od tada, svako jutro (baš svako jutro) jako plače kad ga ostavimo. Tete u vrtiću kažu da se smiri čim mi odemo, te da se lijepo igra s drugom djecom, surađuje, jede i spava. Kad dođemo po njega, vidim da se zabavlja te ponekad ne želi ići doma. Također, slabo priča, kasni s govorom. Bili smo na razgovoru u Poliklinici za zaštitu djece gdje su nam rekli da, budući da sve razumije i izvršava zadane naloge, još pričekamo te da se javimo na jesen ako se ne dogodi pomak. Molim Vas za savjet.“

6. Roditeljsko iskustvo 6

Poveznica: <https://www.bebac.com/forum/index.php?/topic/617-kako-ste-se-izborili-sa-adaptacijom/&page=2>

„Steva je ovih dana krenuo u vrtić. Jako teško se prilagođava. Kada dođemo do vrtića plače, nikako ne želi ući. Na silu obujem šlapice i ubacim ga unutra. Po riječima odgojiteljice i unutra plače neko vrijeme, pa bude miran, pa opet isto i tako dok ne dođem po njega. Ne pokušava da se zaigra sa djecom ili igračkama uopće, ne jede, baš odbija suradnju. Jako sam zabrinuta.. pričam mu kako je lijepo u vrtiću, kako će se igrati igračkama, sa odgojiteljicom , učiti pjesmice ali ne vrijedi.. njegov odgovor na to je ne volim da idem u vrtić, volim biti kući, onako suznih očiju.“

7. Roditeljsko iskustvo 7

Poveznica: <https://miss7mama.24sata.hr/forum/tema/prilagodba-na-vrtic-906>

„Evo mi smo sada drugi tjedan bili u vrtiću, i mogu reći da je katastrofa, na rubu sam živaca i ozbiljno i suprug i ja razmišljamo da sina ispišemo iz vrtića. Prvi dan sam bila s njime pola sata i bilo mu je super, drugi dan je ostao sam 15 min i to je prošlo odlično, treći dan je bio pola sata sam i tu je počelo, kad sam se vratila u sobu sjedio je sam ispod prozora i držao je igračku u rukama, počeo je plakati kad me vidio. Četvrti dan je bio na ručku, rekla nam je teta da je cijelo vrijeme bio dobar i par puta pitao za mamu, no kad me vidio suze, urlanje. Peti dan nije išao u vrtić, jer se razbolio, krenuo je u utorak (4 dana kasnije), vozim ga ujutro, on plače, urla, suze lije cijelim putem do vrtića i više ne tamo. Dođemo u vrtić, drži mi se za nogu, uspijevam ga nekako presvući, teta ga uzima u sobu, dolazim poslije ručka po njega on plače, više ne tu doma. Sljedeći dan ga ostavljam ranije i to je prvi puta da ostaje na spavanju, no ista putem do vrtića. Teta kažu da je bio super, odmah je zaspao, lijepo je jeo, igrao se... no kada me vidio plač suze... i tako iz dana u dan. no to bi se još dalo preživjet, ali postao je agresivan, želi biti samo doma, počeo nas je tući, vrišti, ne sluša nas...“

8. Roditeljsko iskustvo 8

Poveznica: <http://forum.roda.hr/threads/59207-Te%C5%A1ka-prilagodba-na-jaslice-vrti%C4%87>

„Evo i nas sa vrlo teškom prilagodbom na vrtić. Na vrtić sam ga psihički pripremala nekoliko mjeseci i iako sam nekako osjećala da će biti problema i da će se teško prilagodit, no ovo što se događa nikako nisam očekivala. Prvi dan smo krenuli u petak u euforičnom stanju i to čak 20ak min ranije nego što sam planirala. Doslovno je trčao prema autu. Kad smo stigli u vrtić preuzela ga teta (inače teta koja je tek počela raditi još kad sam i sama bila polaznik tog istog vrtića), krenuli prema garderobi i nakon toga teta veli N: kako se veli mami? N se okrene prema meni, pozdravi se sa mnom i krene sa tetom. iako sam obećala N da ću ostati sa njim tako dugo dokle će biti potrebno, kad sam vidjela da nije bilo problema i da je otišao sa tetom, otišla sam doma sva sretna i ponosna. Vratila se po N oko 12 i nađem dijete kako samo sjedi na jednoj stolici, na rubu suza, šmrcavog nosića i pitam ga kako je bilo. Na to mi N odgovori da mu je bilo ružno i moli me da ga

više nikada ne vozim u vrtić. I ja sva u šoku njemu tuvim u glavicu da je sve to što on osjeća normalno, da treba vremena da se privikne na okolinu i kad se prilagodi da će sve biti u redu. Dođemo doma, dijete non stop pod negativnim dojmovima...priča kako tete nisu bile uz njega, kako je bio sam, kako su vikale na drugu djecu, kako je sam tražio wc bez da mu je netko pokazao gdje se wc nalazi...itd. uglavnom, N je bio full razočaran. Ja samu sebe tješim da dijete malo i preuveličava stvari kad se nakon toga čujem sa frendicom iz osnovne koja je po struci odgojiteljica i koja je prije 4 god dala otkaz u tom istom vrtiću jer se kako kaže, nije slagala sa načinom rada kako tete rade. veli mi da to što je moje dijete prošlo prvi dan nije bilo normalno, da je bio predugo u vrtiću i da sam trebala ostati sa njim i po sat dva ga svakodnevno ostavljat u početku dok se ne privikne. I ja naravno, sva gream u suzama jer vidim koliko se N loše osjeća radi svega što je prošao. I dalje me čitavi vikend moljaka da ga ne vozim više u taj vrtić jer je njemu ružno u vrtiću.

Jučer ujutro ga budim i vozim u vrtić bez problema. Sve bilo super do onog momenta kad sam ga trebala ostaviti a onda suze.. I plače i moli me da ga vozim natrag doma. i ja sad njega tješim, tražim da mi pokaže di imaju akvarij sa ribicama, pa malo promatramo ribice, pa ga pitam gdje ide na wc i tako se mic po mic približavamo vratima prostorije u kojoj boravi i on opet brizne u plač. I na to dođe teta, on se privine meni uz noge i ne da se, plače, a teta ga povuče za ruku i ugora u prostoriju a druga teta viče: odite, odite ja ću zatvorit vrata. ja se okrenem i teška srca odlazim i čujem vani kako dijete vrišti u sav glas i doziva mamu. meni se srce kida u autu i plačem k'o godina. Međutim kad sam došla oko 11 po njega sve bilo super. dijete veselo, zadovoljno...doma pod pozitivnim dojmovima. M i ja sretni i uvjereni da će ipak s vremenom biti lakše i da će se ipak prilagodit.

Danas ujutro ga budim za vrtić, N plače i moli me da ga ne vozim. Ja ga opet tješim, hrabrim... Dođemo u vrtić i N brizne u plač i moli me neka ga vodim doma. Opet ga grlim, tješim...i evo tete. U tom trenu kad je teta došla N počne vrištati i moli tetu još samo minutu da bude sa mamom. Teta popusti i on i dalje plače i moli me da idemo doma da ne želi tu ostati. Ja ga opet tješim, grlim i molim da idemo zajedno u njegovu prostoriju, a on se ne da i u jednom momentu se okrene i brisne van na ulicu prema autu. Ja krenem za njim, teta za nama i on se ne da. Na kraju smo ga teta i ja nekako dobile unutra u garderobu pod izlikom da mu obučemo jaknicu. Kad smo došle unutra, teta mi ga otrgne iz ruke i unosi u prostoriju a N vrišti na sav glas... Imala sam osjećaj da sam ga dovela u zatvor a ne u vrtić. I ja naravno izletim prema autu sva u suzama ne pozdravljajući druge roditelje

(poznanike)...i evo još se ni sad ne mogu umiriti a da ne govorim da radi komplikacija u trudnoći moram biti smirena i strogo mirovat. i sad sama ne znam više kaj da radim jer vidim da mi je dijete isfrustrirano i boljim se da ne zamrzi vrtić.“

9. Roditeljsko iskustvo 9

Poveznica: https://www.ringeraja.hr/forum/teska_adaptacija/m_311545/tm.htm

„Imam problem i znam da ćete mi dati puno pametnih savjeta. U četvrtak me je teta pozvala u sobu gdje se igraju klinci i rekla da se Mihael jako teško adaptira i da ne zna sta da mu napravi i pomogne, ujutro čim vidi u koju ulicu ulazimo počne plakati i ja ga oblačim i predajem teti on i dalje plače. Ostavim ga u 9 ujutro dođem po njega u 2, al' on normalno jede i spava u vrtiću. I počeo je doma biti grozan živčan baca se vrišti tuče. Ne znam koliko treba da ga vodim ili da ga ja još malo dok ne počnem raditi čuvam.“

10. Roditeljsko iskustvo 10

Poveznica: <http://forum.roda.hr/threads/59207-Te%C5%A1ka-prilagodba-na-jaslice-vrti%C4%87>

„Krenuli smo u vrtić evo sad dva tjedna i moja curica od 20 mjeseci koja je uvijek nasmijana i divno krasno dijete bila i sve supač, sad se promijenila skroz. U vrtić smo krenuli radosno presretna je bila i prvi dan me nije uopće doživljavala u vrtiću ... drugi dan su odmah rekli da ju ostavim i tu je rastanak bio bez problema mami papa pusu i ode unutra u grupu od toga dana moja curka bila dva sata, sat ili 3 sata urla vrišti plače bez prestanka dok ja ne dođem po nju. Tete su mi nepristupačne s jednom mogu o svemu razgovarati i tješi me proći će mama, a druga imam osjećaj da bi mi šamar zveknula kao da je moja krivnja što dijete toliko plače. Ne znam što da mislim i radim. Ok jasno mi je da mora biti reakcija ali ovome nema kraja ona samo više neće teti neće teti, plače čim smo pred vrtićem jednoj teti je koliko toliko dobra drugoj nikada ne valja uvijek ima isti bahati komentar ma stalno plače... Ja sam stvarno jako nesretna da moja vesela curica koja se stvarno veselila vrtiću sada pati toliko plače koliko nije valjda kroz cijeli svoj život.. kako da joj

pomognem ? kako da vratim svoju nasmijanu kćerku? Sad je i doma buntovna ne može bez mene ni sekunde stalno plače mami, mami... jako mi teško gledati ju takvu..“.

11. Roditeljsko iskustvo 11

Poveznica: <http://forum.roda.hr/threads/59207-Te%C5%A1ka-prilagodba-na-jaslice-vrti%C4%87>

„1.9. naša A je krenula u vrtić. Prva tri dana smo bili zajedno, upoznavali se s djecom (tih dana je bilo 10-tak djece u grupi, sad ih je 30), s tetama, prostorom, ma bilo je sve OK. Drugi tjedan je A boravila prvih dana po 1h, pa po 2h i na kraju 3h. Bilo je suza na početku, ali sve u svemu OK. Inače ona ima skroz pozitivan stav prema vrtiću, prema djeci, ali prema tetama baš i ne (mislila sam da je to skroz razumljivo zbog nove situacije u kojoj se našla - tete su autoritet a ja istražujem granice). No, ovaj tjedan, točnije ova 2 dana proživljavamo pravu dramu. Dolazimo u ponedjeljak u vrtić (stav prema odlasku pozitivan), teta kaže "Hoće li A ostati na ručku?". Svi se složimo i mi odlazimo doma. To je bilo u 9h. Dolazim po A u 12 i 30 a tamo A u suzama govori teti "Hvala, ja nisam gladna". Teta ljuta, djeca me spaze na vratima, govore A da sam vani, A trči sva u jecajima i govori "Nikad više neću ići u vrtić, vodi me kući, kako je bilo na poslu, i sve nešto nepovezano, ali i razumljivo s obzirom na raniju situaciju i dolazak mene kao spasitelja. Ali, ono što slijedi nakon toga nikako mi nije bilo jasno: teta otvara vrata i govori "Ja nisam mogla grupu okupiti zbog nje jer nije htjela sa dvorišta u sobu, toliko je urlala da drugu djecu nisam čula, nisam mogla održati sat zbog nje, plače od trenutka kad ste otišli i odlazi u sobu i zatvara vrata. Ja, ne znam što da kažem. A se oblači, gleda mene ja nju, dolazi druga teta "Ma samo mi je žao što nije pojela knedle, ali ona je k'o navijena, priča i priča... slatko i kratko doviđenja". Mi odlazimo doma, A maše bok, nema nikog od teta, vrata zatvorena... A grlim, objašnjavam da je normalno da ne može jesti, ali da su tete malo tužne zbog toga da teta ima puno djece u vrtiću i da želi da budu svi sretni i da trebaju svi pomoći u tome... Sutradan, odlazak u vrtić pozitivna. Predlažem da dođem po nju kad idu sa dvorišta, ručak ćemo probati kasnije. Dolazim po nju nakon 2 i pol sata. Bili su na igralištu, vidim A pored tete i još jedne curice koja se ne odvaja od teta, A uplakana. Kad me teta vidjela, odmah ravno u lice pred A, ona ne prestaje plakati otkad ste otišli, ja sat nisam mogla održati, vidim još je nosite a ima 3 god. (jer sam je uzela u naručje naravno), veli teta "Vidim malo je razmažena", ali ja se moram posvetiti i drugima, stalno pita gdje je moja mama, kad će doći mama

mislim, ona je previše vezana za vas, ima li baku itd, možda ćemo morati mijenjati grupu, ja pitam pa šta predlažete da to odmah napravimo dok se nije vezala (ovo je mješovita grupa od 3 do predškolskog uzrasta, s tim da su ona i još jedna curica 3-godišnjakinje i obadvije nove), ne dobivam odgovor osim neka opet ostaje oko 1,5h. To se sve zbilo nakon nepunih 10 dana A odlaska u vrtić. Od prekrasnih priča o vrtiću nakon što smo saznali da smo upali, zapamtila je i ime grupe i cijelo ljeto se hvalila time, do ljetnih šetnji do vrtića, tatinih priča o prijateljima u vrtiću (ja nisam išla), volje da se dogovorimo o vremenu boravka, sve je palo u vodu jer je tetama glava k'o bubanj nakon A 2,5 h boravka tamo. Napominjem, tete imaju oko 50 -god., vjerojatno i svojih briga, dug radni staž, ali i moje dijete ima samo 3 god. i ako je takvo da se ne mogu nositi s njom jer otvoreno pokazuje osjećaje (plače i kaže zašto plače) a ne plače po tiho u kutku sobe jer je to kako su rekle ipak način na koji se ne ometa rad grupe, šta da napravim. Da li da je ispišem iz ove i upišem u drugu grupu? Da li da napravimo pauzu, od tjedan-dva pa da probamo ponovo? Da li da ponudim pomoć u smislu boravka u predvorju vrtića ako im A opet počne ometati rad? Sa A jako puno pričamo, razgovaramo o tome, i mislim da nam samo treba dati šansu. Danas nismo bili u vrtiću jer kad smo došli, čim je čula tetin glas pobjegla je niz stepenice. Da li da je unatoč svemu ostavim, pa što bude biće (nisam nikako za to), da potražim savjet psihologa šta da radimo, ili nešto treće. Tetama u vrtićima svaka čast, ovo je specifična situacija s nama i molim da se nitko ne uvrijedi.“

12. Roditeljsko iskustvo 12

Poveznica: <http://forum.roda.hr/threads/59207-Te%C5%A1ka-prilagodba-na-jaslice-vrti%C4%87>

„S 1.9. krenula je u vrtić. Prvi tjedan malo suza, rekla bih ništa strašno, puna euforije, tete ju hvalile kako lijepo samostalno jede, kako ovo.. kako ono.. Idila. Nažalost kratkog vijeka. Zadnjih dana ona u vrtiću NE jede, ne pije, ne ide na wc, ne želi sudjelovati u zajedničkim aktivnostima. Sjedi na stolici i čeka mamu... Katastrofa. Svako jutro suze i plač... "Mama ti me ne voliš" i slično, srce mi hoće puknuti. Uistinu ne znam kako dalje... Usko sam vezana svojim poslom za odgoj djece i sve mi govori da je to bunt i da će proći, ali kad u meni progovori mama...najradije bi je uzela van iz vrtića...“

9. IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Ja, Matea Vrdoljak, izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.